

2. Жданко Т.А. Образовательно-профессиональное пространство как элемент педагогической системы вуза // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 10 – С. 37-38.
3. Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції НПУ ім. М.П. Драгоманова 18-19 жовтня 2000 р. / укл. П.В. Дмитренко, О.Л. Макаренко. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – Ч. 3. – 244с.
4. Шумакова А.В. Проектирование интегративного образовательного пространства педагогического вуза в системе непрерывного профессионального образования (технологический аспект). – М.: Илекса; Ставрополь: СГПИ, 2007. – 244 с.

УДК 378.017:316.77

**ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІ СТУДЕНТА
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Шведова Я.В.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

**ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІ СТУДЕНТА
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Шведова Я.В.

У статті розглядаються особливості професійного становлення студентів вищих навчальних закладів, подається аналіз напрямів розвитку студентів як майбутніх фахівців, наводяться аналіз таких дефініцій як «становлення», «професійне становлення», «розвиток».

Ключові слова: професійне становлення, особистість, студент.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ СТАНОВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Шведова Я.В.

В статье рассматриваются особенности профессионального становления студентов высших учебных заведений, дается анализ направлений развития студентов как будущих специалистов, а также анализ таких дефиниций как «становление», «профессиональное становление», «развитие».

Ключевые слова: профессиональное становление, личность, студент.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE STUDENT'S UNIVERSITY PERSONALITY

Shvedova Ya. V.

In article has been gives the special professional development of the student's university, analysis of the student's direction development. The notions «development», «professional developments» are analyzed in this article.

Key words: professional development, personality, student.

Формування особистості людини триває все життя, втім період навчання у вищій школі відіграє особливу роль у цьому процесі. Саме в цей час у студента закладаються основи тих якостей спеціаліста, з якими він ввійде у нову для нього атмосферу діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як особистості. Тому питання професійного становлення студентів має постійно знаходитися в центрі уваги вищої школи. Для цього система навчально-освітнього процесу повинна бути вибудована на ґрунті гармонізації розвитку студента як особистості і як фахівця.

Сучасна наука має в своєму арсеналі значну кількість праць, присвячених різним аспектам особистісного розвитку студентів у взаємозв'язку з їхньою професіоналізацією. Відомі роботи в цій області вітчизняних авторів Є.О. Клімова, М.С. Пряжнікова, Е.Ф. Зеєра та інших. У контексті специфіки студентського віку як важливої стадії

розвитку особистості цю проблему розглядали Б. Ананьєв, А. Бодальов, Д. Дворяшин, Н. Пейсахов, О. Степанова.

З'ясуванню сутності, етапів і детермінуючих чинників професійного становлення особистості присвятили свої дослідження К. Абульханова-Славська, В. Бодров, Є. Клімов, А. Маркова. Визначенням ролі й місця здібностей, інтересів, мотивів та індивідуально-особистісних рис у формуванні професійно важливих якостей займалися Е. Зеєр, Т. Кудрявцева, Б. Ломов.

Метою даної статті є з'ясування особливостей професійного становлення студентів вищих навчальних закладів.

Студентство визначають як своєрідну мобільну групу, метою діяльності якої є засвоєння за спеціально організованою програмою соціально-професійних ролей, підготовка до виконання важливих соціальних функцій: професійних, культурологічних, громадсько-політичних, сімейних тощо. Головними напрямками життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне зростання й самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне, фізичне самовдосконалення. Студент вищого навчального закладу – це молода людина, яка характеризується професійною спрямованістю, готується до висококваліфікованого виконання функцій фахівця в певній професійній галузі [5].

Студентський вік припадає переважно на період пізньої юності або ранньої дорослості. В цей час закінчується фізичне дозрівання організму, набувається та ступінь духовної зрілості, яка дозволяє самостійно вирішувати питання вибору професії, участі у виробничій праці після закінчення школи чи вузу. В юності різко активізується ціннісно-орієнтаційна діяльність.

Юність, як стверджує Б.Г. Ананьєв, є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини, найсприятливішим для завершення формування особистості та утвердження її психофізичних сил.

В юнацькому віці проявляється найвища швидкість оперативної пам'яті й переключення уваги, здатність до розв'язання вербально-логічних задач тощо. Це «золота пора» людини щодо високого розвитку комплексу функціональних рівнів, досягнення найвищих результатів,

які ґрунтуються на всіх попередніх процесах її біологічного, психологічного та соціального розвитку [1].

Варто відзначити, що особистість студента розвивається і змінюється впродовж навчання. Вже у першокурсників, які недалеко відійшли від випускників шкіл, є нові якісні риси: підвищене почуття власної гідності: «Я – студент, а не школяр»; багатство інтересів до різних їм випадкових людей, які взагалі не знають, навіщо вони прийшли до вузу. Потім кількість студентів, які говорять, що вони обрали дану спеціальність випадково чи компромісне зменшується, на кінець четвертого – початок п'ятого курсу залишається дві-три людини на студентську групу, в яких проглядається явне емоційно-негативне ставлення до обраної спеціальності і до майбутньої роботи. Одночасно з цим у правильності обраного шляху впевнені лише троє чи четверо з усієї групи. Таки чином студентів у ставленні їх до своєї майбутньої спеціальності варто диференціювати, відповідно розмежовуючи і психолого-педагогічні підходи впливу на них. Становлення особистості студентів як майбутніх фахівців ускладнюється, якщо професія обиралася компромісне, не з власного бажання (наприклад, з примусу батьків чи тому, що не вдалося вступити в той вуз, в який хотілося).

На стадії професійної освіти, стверджують Е. Зеєр та Е. Симанюк, розчарування в обраній професії переживаю багато студентів. Виникає незадоволення окремими предметами, з'являються сумніви у правильності професійного вибору. Це так звана криза професійного вибору. Як правило, вона чітко проявляється в перший і в останній рік навчання у вузі [4, С. 38]. Завдання вищої школи – допомогти цю кризу перемогти. Тому питання особистісного розвитку студента і формування його готовності до майбутньої професійної діяльності – ключові в теорії та практиці вдосконалення роботи сучасного вищого навчального закладу. При цьому однією з провідних проблем є побудова такої системи навчально-освітнього процесу, яка б оптимально враховувала б особливості й закономірності не лише особистісного розвитку студента, а й його професійного ставлення як спеціаліста.

У студентському віці завершується становлення позитивної «Я-концепції» як ядра особистості студента, зокрема формування її соціально-професійного аспекту. «Я-концепція» – це «складна динаміч-

на система уявлень людини про себе» (Р. Бернс, К. Роджерс та ін.) [7, С. 134]. «Я-концепція» майбутнього спеціаліста – це система уявлень студента про себе як особистість і суб'єкта навчально-професійної діяльності. Формування позитивної «Я-концепції» майбутнього фахівця, вважає ряд психологів (Р. Бернс, І. Бех, В. Юрченко) - одне з пріоритетних завдань вищої школи, порівняно навіть із традиційним розвитком професійних здібностей, вдосконаленням спеціальної підготовки, поглибленням фахових знань тощо [6, С. 67]. Студенти з позитивною «Я-концепцією» вирізняються високою і, здебільшого, адекватною самооцінкою професійних здібностей, особистісних якостей і результатів своєї професійно-навчальної діяльності. Навпаки для студентів з негативною «Я-концепцією» характерний брак вираженого інтересу до професійного аспекту навчання, пасивність самопізнання, немотивованість навчально-професійного самоствердження й самореалізації [6, С. 89].

М. Дьяченко та Л. Кандибович перераховують такі напрями розвитку особистості студента як майбутнього фахівця: міцні професійна спрямованість, розвиваються необхідні здібності; вдосконалюються, «професіоналізуються» психічні процеси, стани, досвід; збільшується почуття обов'язку, відповідальність, професійна самостійність, більш рельєфно виступає індивідуальність студента, його життєва позиція; ростуть домагання студента в галузі своєї майбутньої спеціальності; на основі інтенсивної передачі соціального і професійного досвіду та формування необхідних якостей росте соціальна, духовна й моральна зрілість; збільшується вага самовиховання студента у формуванні якостей, досвіду, необхідних йому як майбутньому спеціалісту, міцні професійна самостійність і готовність до майбутньої практичної роботи [2, С. 167].

Серед професійних здібностей, якими має оволодіти студент протягом навчання у вищій школі, чи не найбільш важлива, на погляд С. Смирнова, здібність вчитися, що кардинальним чином впливає на його професійне становлення, тому що визначає його можливості в післявузівській безперервній освіті [7]. Навчитися вчитися на сьогодні важливіше, ніж засвоїти конкретний набір знань, які швидко стають застарілими.

Категорія «становлення» означає «виникнення, створення чогось у процесі розвитку» [3]. Науковці розглядають процес становлення особистості у плані діалектичної єдності індивідуального та суспільного розвитку індивіда. Є.Ф. Зеєр вказує на визначальну роль власної активності в процесі професійного становлення особистості. Згідно уявлень вченого, професійне становлення – це процес прогресивної зміни під впливом соціальних впливів, професійної діяльності і власної активності, спрямованої на самовдосконалення і самоздійснення, продуктивний процес розвитку і саморозвитку особи, засвоєння і самопроектування професійно орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця в світі професій, реалізація себе в професії і самоактуалізація власного потенціалу задля досягнення вершин професіоналізму [3]. Схожу позицію в ході дослідження трансформацій мотиваційної сфери особистості в період професійного становлення демонструє О.М. Плющ, який зазначає: професійне становлення пов'язане з характером стрижневих властивостей особистості, що включають її особливості професійного самовизначення.

Отже, як засвідчують результати проведеного теоретичного аналізу, у сучасних психологічних дослідженнях професійне становлення студента на розглядається у безпосередньому зв'язку з його особистісним розвитком. При цьому домінуючим методологічним підґрунтям виступає суб'єктно-діяльнісна парадигма, основним методологічним принципом якої є визнання активної ролі студента в реалізації своїх відносин з навколишнім світом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б.Г. К психофизиологии студенческого возраста // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Л., 1974. – 328 с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы: Учеб. Пособие для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн., 1981. – 383 с.
3. Зеєр Э.Ф. Психология профессионального образования: Учебн.пособие. – Москва-Воронеж, 2003. – 408 с.
4. Зеєр Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Кризисы профессионального становления личности // Психологический журнал. – Т. 18. – № 6. – С. 35-44.

5. Лисовский В.Г., Дмитриев А.В. Личность студента. – Л., 1974. – 183 с.
6. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи: Навч. посібник. – К.: НПУ, 2003. – 267 с.
7. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. – М.: Академия, 2001. – 304 с.